
Når det kjem til stykke, er det so lite som skal til

HAR DU LEST?

For en tid siden hadde jeg ansvaret for en dag på det obligatoriske psykiatrikurset om psykiaterens rolle og identitet. Jeg bad alle deltakerne å ta med ett relevant dikt som de leste høyt. En kvinnelig kollega fortalte at hun verken kjente tittelen eller forfatteren til sitt dikt. Noen hadde en gang lagt det i hennes posthylle, og hun likte det så godt at hun hadde tatt vare på det. Hun reiste seg og leste:

- *Kom ikkje med heile sanningi,*
- *kom ikkje med havet for min tørste,*
- *kom ikkje med himmelen når eg bed om ljøs,*
- *men kom med ein glimt, ei dogg, eit fjom,*
- *slik fuglane ber med seg vassdropar frå lauget*
- *og vinden et korn av salt*

Diktet er fra samlingen På ørnetuva (1) av Olav H. Hauge, og kan leses som en advarsel til dem blant oss som på død og liv vil fortelle ”sannheten” til pasienten før de har funnet ut hva pasienten er mottakelig for å høre.

Jeg synes det gir en helt egen leseropplevelse å lese de samlede diktene til en lyriker, fra perm til perm, fra samling til samling. I tillegg til den spesielle opplevelsen som ett enkelt dikt kan gi, forteller de samlede dikt også om prosessen i et dikterliv: Den første samlingen som ofte har fått positiv oppmerksomhet, men som kanskje likevel er litt for lik diktene til en beundret forgjenger. Den andre samlingen som kan være litt nølende, vi kan merke at forfatteren kjemper litt for å leve opp til den første. Og så den tredje, den fjerde, osv., når de store dikternes talent virkelig utfolder seg og gir dem for all tid en plass i vår kultur. Olav H. Hauge (1908 – 94) gav bare ut sju samlinger i årene 1946 – 80, i tillegg til mange gjendiktninger. Han passer godt inn i det mønster jeg her har skissert. Han starter beskjedent med åpningsstrofen: ”Eg er berre en gneiste/av den store eld. Og som eg kveiktest i myrkret/skal eg sløkna ein kveld”. Men han ble etterkrigstidens fremste norske lyriker, og det er en opplevelse å følge ham fra denne første linje til siste diktet om bjørken som slipper sine blader og hvor ”krøklute greiner/karar i myrkret etter stjernone,/og røtene stikk djupt i livd mold”.

Å lese samlede dikt gir også muligheten til å følge hvordan dikteren over år arbeider med det samme temaet. Det er ikke bare diktet *Kom ikkje med heile sanningi* fra Hauges tredje samling (1) som handler om sanningi. Allerede i den første samlingen *Glør i oska* (2) heter det: ”Du skal ikkje tru det skrivne/og ikkje alt som er sagt./ Dåren har ofte tala/ og mang ein vismann har tagt”. Og i den andre samlingen, *Seint rodnar skog i djuvet* (3), konstaterer han i diktet *Seint gikk sanningi upp*:

- *Å vakna, og kjenna*
- *sitt hjarta falla*
- *steintungt og myrkt*
- *mot forherding . . .*
- *eint lyfter havet si bylgje,*
- *seint rodnar skog i djuvet,*
- *seint byrjar logane å sleikja i helvete,*
- *seint gikk sanningi upp . . .*

I Hauges femte samling *Dropar i austavind* (4) begynner han rett og slett med diktet *Sanningi*:

- *Sanningi er ein skygg fugl,*
- *ein fugl Rokk som*
- *ferdast utanum tidi,*
- *stundom fyre,*
- *stundom etter.*
- *Sume segjer ho*
- *ikke er til,*
- *dei som har sett henne,*
- *tegjer.*
- *Eg har aldri tenkt meg sanningi*
- *som ein husfugl,*
- *men um so vore,*
- *kan du godt strjuka henne med fjøri*
- *og ikkje jaga henne upp i ei krå*
- *til ho snur ugleaugo og klør imot deg.*
- *Andre held sanningi for*
- *ein kald knivsegg,*
- *ho er både*
- *yin og yang,*
- *ormen i graset,*

- *og fuglekongen som lettar frå ørni*
- *når ho trur seg høgst.*
- *Eg har óg set*
- *sanningi daud:*
- *augo stod som på ein klaka hare.*

Nå kan vel Hauge ikke ha mer å si om sanningi etter denne lange utledning, kan vi tenke. Men nei, han har også noe på hjertet om sanningi i den siste samlingen (5):

- *Når det kjem til stykke*
- *År ut og år inn har du site bøygd yver*
- *bøkene,*
- *du har samla deg meir kunnskap*
- *enn du treng til ni liv.*
- *Når det kjem til stykke, er det*
- *so lite som skal til, og det vesle*
- *har hjarta alltid visst.*
- *I Egypt hadde guden for lærdom*
- *hovud som ei ape.*

Har du til gode å følge Hauge på hans vei, misunner jeg deg!

PerVaglum

Institutt for medisinske atferdsfag

Universitetet i Oslo

LITTERATUR

1. Hauge OH. På ørnetuva. Oslo: Noregs Boklag, 1961.
 2. Hauge OH. Glør i oska. Oslo: Noregs Boklag, 1946.
 3. Hauge OH. Seint rodnar skog i djuvet, Oslo: Noregs Boklag, 1956.
 4. Hauge OH. Dropar i austavind. Oslo: Noregs Boklag, 1966.
 5. Hauge OH. Janglestrå. Oslo: Noregs Boklag, 1980.
-

Publisert: 30. april 2002. Tidsskr Nor Legeforen.

© Tidsskrift for Den norske legeforening 2026. Lastet ned fra tidsskriftet.no 13. juli 2026.